

BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNDEN¹ YARARLANARAK MAUPASSANT ÖYKÜLERİ ÜZERİNE TEMATİK BİR ÇALIŞMA

Ali Büyükaslan*

*"On finirait par devenir fou, ou par mourir, si on ne pouvait pas pleurer"
"İnsan eğer ağlayamıyorsa sonunda ya çıldıracak ya da ölecektir."
(G.de Maupassant)*

Résumé

UN TRAVAIL THÉMATIQUE SUR LES NOUVELLES DE MAUPASSANT EN UTILISANT LA TIC**

La TIC présente des possibilités importantes dans la littérature pour les chercheurs comme dans tous les domaines de la vie.

Faire un travail thématique dans les genres littéraires est bien possible grâce à la TIC. Pour montrer cela, nous avons choisi dans cet article, dix-huit nouvelles de Maupassant.

*Après une étude faite à l'aide des logiciels***, nous avons vu que Maupassant avait employée très souvent certains thèmes comme la peur, la folie, la mort, etc. Nous les avons montrés sur des tableaux.*

Maupassant, comme dans sa vie, vit et écrit avec ces termes qui l'influencent beaucoup. C'est-à-dire sa maladie et sa peur de mort font sentir elles-même dans ses oeuvres.

Ce travail vise à montrer cette influence et la relation entre la vie de l'auteur et ses nouvelles.

Keywords : Maupassant, Travail thématique, TIC.

¹ Bilişim Teknolojileri kavramıyla, Bilgisayar ve ona bağılı gelişen teknolojiler (CD, CD çalıcılar, CD kaydediciler, Multimedya, Animasyon, Baskı teknolojileri vb.) ile İletişim teknolojilerini (İnternet, Uydu erişimi, Web yayıncılığı, Ağ kullanımları, Mobil telefon teknolojileri, Kablo TV erişimi vb.) kastetmekteyiz.

* Yrd.Doç.Dr., Selçuk Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyesi

** TIC: La Technologie de l'Information et de la Communication (Türkçedeki Bilişim kelimesinin karşılığı olarak kullanılan bu kısaltma, Bilgi ve İletişim Teknolojisi anlamında kullanılmaktadır.)

*** les logiciels: Bilgisayar programları

Amaç

Makalemizde, gelişen bilişim teknolojilerinin, edebiyatın tüm alanlarında hangi düzeyde ne şekilde kullanılabileceği sorusundan hareketle bir tematik çalışmanın gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği üzerinde durulacaktır. Konunun, bilimsel bir makalenin içeriğini ne derece dolduracağına ilişkin, gerek internet ortamında gerekse literatür üzerinde yaptığımız kısa bir araştırma, bize, bilişim teknolojileri yardımıyla bu alanda yapılması gereken birçok etkinliğin olduğunu ortaya koymuştur.

Bu makale çerçevesinde biz, amaç olarak şunu ortaya koymaya çalışacağız.

Bilişim teknolojileri, 1995 yılından itibaren İnternetin ve Web yayıncılığının hayatın her alanına girmesi ve yaygınlaşmasıyla birlikte, yepyeni bir çağın –*ki bu çağ BİLGİ ÇAĞI olarak adlandırılmaktadır*– kendisini hissettirdiği bilinen bir gerçektir. Bu çağın önde gelen özelliklerinin edebiyat dünyasında da kendisini hissettirmesi çok olağandır. Hatta olması gerekendir.

Yöntem

Edebiyat araştırmalarında birçok yöntem kullanılmaktadır. Bu yöntemler arasında Tematik yöntem “aynı temanın farklı örneklerde işleniş biçimleri arasında karşılaştırma yapma esasına dayanmaktadır.”² Söz konusu yöntemi, bir yazarın farklı eserlerinde uygulayabileceğimiz gibi, farklı yazarların eserlerinde ortak bir temayı ele alış biçimleri için de uygulayabiliriz.

Tematik yöntemin gerek araştırmacılar gerekse okuyucular açısından getireceği sonuçlar, bilimsel çalışmanın amaçlarına uygundur. Eşzamanlı (Senkronik) ve Artzamanlı (diyakronik) olarak ta yapılabilecek olan tematik çalışmalar, özellikle edebiyat araştırmacıları için oldukça çok başvurulan yöntemlerdir.

Biz çalışmamızda, Fransız öykü ve roman yazarı Maupassant’ın öykülerinde, bu yöntemi, bilişim teknolojileri yardımıyla uygulamaya çalıştık. Uygulamayla elde ettiğimiz sonuçlar, yazarın hayatı ile eserleri arasındaki bağın ortaya konması açısından oldukça şaşırtıcı sonuçlar vermiştir.

Çalışmamıza öncelikle Maupassant’ın hayatı, kişiliği, sanat anlayışı ve ortaya koyduğu eserleri inceleyerek başladık. Gördük ki, Maupassant sanat hayatının son dönemlerinde oldukça başarılı olmuş, genç denilebilecek bir yaşta hayata veda

² Marshall, Julia; *Anadili ve Yazın Öğretimi* (Çev. Cahit Külebi), Başak Yayınları, Ankara 1994, s. 62.

etmiş. Hayatının son dönemlerinde yaşadığı hastalıklı günlerin etkisiyle birçok öyküsünde adeta kendi hayatının bir portresini çizmiştir.

Maupassant kısa süren hayatına 307 öykü sığdırmıştı.³ Öyküleri arasında bir sınırlamaya gitmemiz gerekiyordu. Bu sınırlamayı 18 öyküyle gerçekleştirdik. Bu 18 öykünün ortak özellikleri daha çok fantastik öyküler sınıflandırması içerisinde yer almasıydı. Bu öyküler kısa süren hayatının son 15 yılında yazdığı öykülerden seçilmişti. Ayrıca seçtiğimiz bu öykülerin önemli yanlarından biri de, bu öykülerin, yakalandığı amansız hastalığın ortaya çıkışından itibaren çektiği acıların sanki birer yansıması olarak ortaya çıkmış eserler olmasıydı.

İşte bu nokta bizim çalışmamız açısından son derece önemliydi. Çünkü özel yaşamında çektiği acıların dışarıya yansıması korku, endişe, çıldırma belirtileri, delilik derecesinde davranış bozuklukları ve bunları gidermek için kullandığı ilaçlar ve tedavi yöntemleriyle gittikçe kötüleşen ve herşeyden şüpheye düşen bir hayat biçimini ortaya koyuyordu.⁴

Bu noktada seçtiğimiz 18 öyküyü okuduğumuz zaman, yazarın özel yaşamında etkisini hissettiren hastalığının, çektiği acıların sonucunda ortaya çıkan sonuçların bir kurgu ürünü olan bu öykülerde değişik biçimlerde çok sık olarak işlendiğine tanık olduk.

Uyguladığımız bilişim teknolojisine dayalı yöntemle de bu öykülerde geçen kimi ortak temaları tespit ettik. Kullandığımız bilgisayar programında ister cümle içerisinde olarak isterse cümleden bağımsız olarak çok sık tekrarlanan kelimeleri sıraladık. Bu sıralama sonucunda gördük ki bazı kelimeler çok sık tekrarlanmakta, adeta öykünün merkezini oluşturmaktadır. Bunlar:

Folie, Fou, Angoisse, Tristesse, Triste, Peur, Horreur, Terreur, Mort, Maladie, Malade, Solitude gibi kavramlardı.

Dikkatle incelendiğinde bu kavramların hemen hepsinin, hayatın sıkıntılı ve acılı dönemlerinde insanın hep yüzyüze geldiği gerçeklerin birer açıklayıcısı kavramlar olduğu görülecektir.

Seçtiğimiz 18 öykünün tam metnini, İnternette Maupassant üzerine en çok ziyaret edilen ve bu alanda tüm dünyada çalışma yapanların çok sıklıkla bilgi alışverişinde bulundukları <http://maupassant.free.fr/cadre.php3?page=concs> adresinden elde ettik. Elbette bu öyküleri basılı bir kitaptan ya da Maupassant

³ <http://www.maupassant.free.fr/cadre.php3?page=concs>; 20.09.2002; Maupassant, öykücülüğünün yanısıra romancı yönüyle de Fransız edebiyat tarihindeki yerini almıştır.

⁴ Bkz. Erlat, Jale, "Benzersiz bir Yaşam Deneycisi, Kadın Sarrafı ve Fantastik Ustası: G. De Maupassant", *Frankofoni*, Yıl:1994, Sayı:6, ss.131-142

öykülerinin bulunduğu orijinal bir kitaptan da elde etmemiz mümkündü. Ancak bizim bu kitaplar üzerinde yukarıda belirttiğimiz temalar üzerinde bir çalışmayı bilgisayar ortamında gerçekleştirebilmemiz için yeni baştan yazmamız, bilgisayar ortamına aktarmamız gerekiyordu. İşte bu noktada bilişim teknolojilerinin edebiyat çalışmalarına olan katkısı başlıyordu. İnternette mevcut şekliyle Maupassant’a ait 307 öykünün tamamını, bilişim teknolojilerinin sağladığı kolaylıklarla, elde etmek, bütün bu öyküleri kendi kişisel bilgisayarımıza indirerek bunları istediğimiz şekilde, istediğimiz düzende yazıcıdan çıktılarını almamız mümkündü.

Bunun için yapmamız gereken tek şey bir internet bağlantısı olan bir bilgisayar yardımıyla Prof. Thierry Silva tarafından hazırlanan <http://maupassant.free.fr/cadre.php3?page=concs> sayfaı ziyaret edip, gerekli incelemeleri müteakip sıkı bir çalışmayla amaçlanan plan doğrultusunda incelemeyi sürdürmekti. Biz de bu şekilde hareket ederek, bu web sayfasından Maupassant’a ait tüm öyküleri elde etmiştik.

Elde ettiğimiz bütün öykülerin arasında seçtiğimiz 18 öykünün metnini yapacağımız tematik yöntem için tek bir dosya haline getirdik.

Bu öyküler adları ve yazılış tarihleri şöyleydi:⁵

1. *La main d’écorché* (Soyuk El) 1875
2. *Sur l’eau* (Su üstünde) 1876
3. *La Peur* (Korku) 1882
4. *Apparition* (Hayalet) 1883
5. *Lui?* (O?) 1883
6. *La main* (El) 1883
7. *La chevelure* (Saç) 1884
8. *La peur* (Korku) 1884
9. *Un fou?* (Bir Deli?) 1884
10. *A vendre* (Satılık) 1885
11. *Lettre d’un fou* (Bir Delinin Mektubu) 1885
12. *Le Horla* (Cin-İnsan) 1886
13. *Le Horla* (Cin-İnsan) 1887

⁵ Maupassant’ın doğum tarihinin 5 Ağustos 1850, yakalandığı hastalığın etkisini çok şiddetli hissetmeye başladığı yılın 1878, ölüm tarihinin de 1893 olduğunu hatırlamakta yarar görüyoruz. 1891 yılından, hayata gözlerini yumduğu 8 Temmuz 1893 yılına kadar şiddeti sürekli artan hastalıklarla uğraşmak zorunda kalan Maupassant’ın bu yıllarda tamamlayamadığı eserleri vardır. Tamamen çıldırmıştır artık. Hayatının en verimli yılları da 1875-1890 yılları arası olarak edebiyat tarihlerinde belirtilmektedir. Bkz. Rachmühl Françoise, *Le Horla Maupassant*, Profil Littérature, Hatier, Paris 1983

14. *La Morte* (Ölü) 1887
15. *La Nuit* (Gece) 1887
16. *L'Endormeuse* (Uykucu) 1889
17. *L'homme de Mars* (Mars Adamı) 1889
18. *Qui sait?* (Kimbilir?) 1890

Öykülerin isimleri üzerine yapılacak dikkatli bir bakış dahi, yazarın yaşamıyla öyküleri arasındaki bağı anımsatacak bir görünüm arz etmektedir. İnceleyeceğimiz öykülere ilişkin verdiğimiz bu kısa bilgilerden sonra Maupassant'ın sanatı ve kişiliğiyle ilgili çok fazla ayrıntıya girmeden bazı bilgiler vermenin yararlı olacağını düşünüyoruz.

Maupassant, Sanatı ve Kişiliği

Guy de Maupassant, "*Pierre ve Jean*" (Pierre et Jean) isimli romanının önsözünde sanatına ve yazma yöntemine ilişkin görüşlerini açıklamaktadır. Öznel olmayan bir nesnelliğin peşinde olduğunu belirten yazar, bu özelliğiyle kısa öykü türünün dünyada önde gelen isimlerinden biri olmuştur. Öykülerinde her türlü ortamı ve bu ortamlara uygun tipleri görmekteyiz. Normandiya köylülerinden Parisli burjuvalara, büyük mülk sahiplerinden memurlara kadar birçok kesimin Maupassant öykülerinde ustalıkla ele alınıp işlendiğine tanık olmaktadır.

Pesimist bir dünya görüşüne sahip olan yazar, Flaubert'in etkisinde oluşan yazma yöntemiyle 'hiç kimse tarafından görülmemiş ve söylenmemiş bir görünüm'⁶ bulup ortaya çıkarmayı öğrenmişti. Öykü tarihinde Çehov tarzı, kişilerin öne çıkarılarak anlatıldığı öykücülüğün karşısında, olayların ve durumların öne çıkartıldığı öykü anlayışını geliştirerek, tekniğiyle dünya edebiyatında, bizim edebiyatçılarımız da dahil birçok öykü yazarını etkilemiştir.⁷ Natüralizmin aşırılıklarından hayatının son dönemlerinde uzaklaşma çabaları gösteren yazar, yayınladığı 6 romanla da Fransız ve dünya edebiyatında haklı bir ün kazanmıştır.

Yaşadığı dönemde kazandığı ünle de yüksek sosyetenin kapılarından giren Maupassant, kadınlara olan aşırı düşkünlüğü sonucu, yakalandığı hastalıkla hayatını adeta bir zindana dönderir. Sinir hastası bir annenin ellerinde büyümüş, zeka özürlü bir kardeşe olan ilgisi her zaman devam etmiş bir insan olarak ta hayatının en verimli dönemlerini çektiği sıkıntılara çare olmak üzere kullandığı uyuşturucularla

⁶ <http://www.adpf.asso.fr/adpf-publi/folio/textes/maupassant.rtf>

⁷ Türk edebiyatında Maupassant etkisinde kalarak onun tarzında öykü yazan yazarlar vardır. Ömer Seyfettin, Halit Ziya Uşaklıgil gibi.

geçiriyordu. Aldığı uyuşturucuların ve tedavinin etkisiyle halüsünasyonlar görüyor, yaşamı gittikçe zorlaşıyordu.

Genç yaşından itibaren çektiği baş ağrıları ve zihin yorgunluğunun sonucu halüsünasyonlar görmeye başlamıştır. Ne olduğunu bilemediği ve kendisine düşman bellediği bir varlığı hep yanı başında hisseder olmuştur. Ölüm düşüncesi sürekli kendisini kuşatır, aklını kurcalar olmuştur. *Le Horla*⁸ adlı öyküsünde delilik belirtilerinin nasıl başladığını ve insan üzerinde ne gibi değişikliklere yol açtığını anlatıyordu.⁹

İntihara teşebbüs etmiş başarılı olamamıştı. Tedavi olmak amacıyla yattığı sağlık yurdunda genç denilebilecek bir yaşta, 43 yaşında hayata gözlerini yumarken arkasında 307 öykü, 6 roman ve değişik alanlarda yazılmış birçok eser bırakıyordu.

Öyküler. Bir hayatın Yansıması (mı?)

Bir bütün olarak Maupassant'ın öykülerini ele alıp incelediğimizde kişisel yaşamından birçok iz taşıdığı izlenimine kapılırız. Hatta öykülerinin bir "otobiyografi" gibi ele alındığına yönelik kimi algılamalar da olmuştur.¹⁰

Bu makale çerçevesinde bizim de dikkatimizi çeken bu algılama, üzerinde durulması gereken bir noktadır. Ancak unutulmamalıdır ki her yazarın hayatından kimi özelliklerin eserlerinde bulunması, aynıyla olmasa bile izler taşıması da kaçınılmaz bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bir kurgu ürünü olan edebî eserlerin bu noktada yazarların hayatlarıyla tıpatıp bir benzerlik göstermesi, eserlerin sanat özelliklerinin yok olması anlamına da gelecektir ki, Maupassant bu bağlamda, 'öznel olmayan nesnellığe' ulaşma amacıyla kurguladığı dünyaya, iyi bir gözlemci olarak birçok şeyler katmıştır.

Öykü tarzına getirdiği, *durumun gözler önüne serilmesi, olayın öne çıkarılması* gibi teknik özellikleriyle de Maupassant, öykü tarihinde önemli bir yer edinmiştir.

Bu yönüyle baktığımız zaman, bizim çalışmamızda kişisel yaşamında da öne çıkan, etkin olan ve yukarıda sözünü ettiğimiz kavramların öykülerine hangi sıklıkta yansıdığının ortaya konması yazar/öykü bütünleşmesinin anlaşılmasında doyurucu bilgiler verecektir diye düşünüyoruz.

⁸ Bu öykü Türkçemize Enver Behiç Koryak tarafından Cin-İnsan olarak çevrilmiştir. Fransız dilinde yer almayan bu sözcüğün kökenine ilişkin Maupassant araştırmacıları değişik yorumlar yapmıştır. Bu yorumlarla ilgili olarak bkz. Öztürk Abdullah, 'L'Etude du genre fantastique dans les deux versions du Horla de Maupassant', S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2003, Sayı: 8.

⁹ Bkz. *Le Horla*, Guy de Maupassant, <http://www.maupassant.free.fr>; *Le Horla*'nın iki versiyonu bulunmaktadır. Bu konuda bkz. Öztürk Abdullah, Op. Cit.

¹⁰ Bkz. Rachmühl Françoise, *Le Horla Maupassant*, Profil Littérature, Hatier, Paris 1983.

Öykülerde Kendini İfade Eden Bir Hayat

Bu çalışmada ele aldığımız kavramların seçtiğimiz 18 öyküde hangi sıklıkta ele alındığını, çalışmanın yöntem kısmında da belirttiğimiz üzere bilişim teknolojileri yardımıyla şu şekilde gerçekleştirdik.

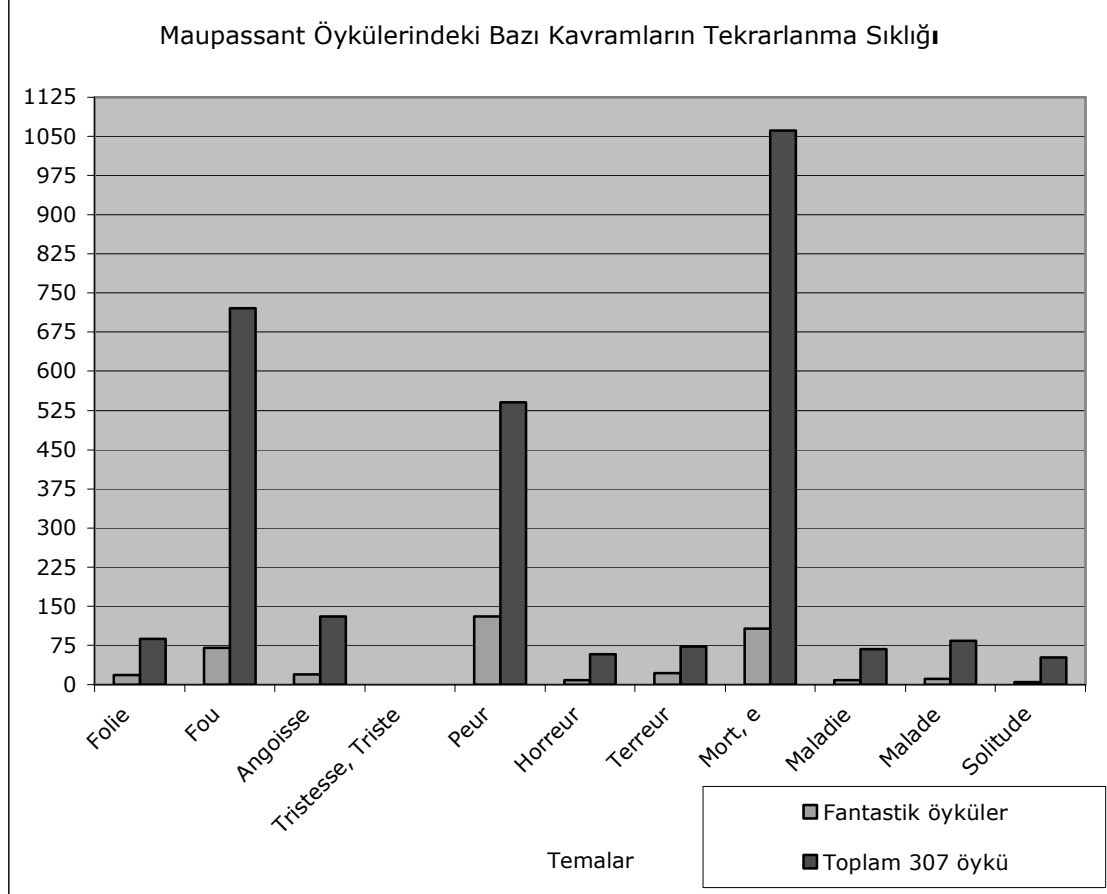
Tek bir dosyada biraraya getirdiğimiz 18 öyküyü yazılış tarihlerini gözönüne alarak sıraladık. Kullandığımız Word programıyla daha önceden belirlediğimiz kavramların hangi sıklıkta geçtiğini tespit etmek için Find (Bul) komutunu kullandık. Örneğin Angoisse kavramı için 'Bul' dediğimizde yazılım derhal tek dosya halindeki bu 18 öyküde geçen bütün 'Angoisse' kelimelerini sayarak toplam sayısını bize verdi. Genel bir fikir vermesi için de Maupassant'ın yazdığı 307 öyküde, bu kavramların kullanılma sıklığını tespit ettik. İki kategoride topladığımız bu temaları okuyucunun karşılaştırma yapabilmesi amacıyla da aynı tablo üzerinde gösterdik. Belirlediğimiz bütün kavramlar/temalar için aynı uygulamayı tema sayısınca tekrarladık. Ortaya çıkan tablo çalışmaya başlarken düşündüğümüze çok yakındı. Çalışmanın sonuç kısmında bunları belirteceğiz. Ancak burada yaptığımız çalışmanın bilgisayar ortamındaki sayısal dökümünü, bunlara ait tablo ve grafikleri ve yorumlarını yapacağız.

Tema	Seçtiğimiz 18 öyküde Geçme sıklığı	Toplam 307 öyküde Geçme Sıklığı
Folie (Çıldıırma)	18	87
Fou (Deli, Çılgın)	70	721
Angoisse (Ruh sıkıntısı)	20	130
Tristesse (Hüzün)	4	54
Triste (Üzgün)	15	236
Peur (Korku)	130	540
Horreur (Korku, Aşırı ürkme)	9	58
Terreur (Korku, dehşet)	22	73
Mort, e (Ölü, Ölüm)	88+19=107	827+234
Maladie (Hastalık)	9	67
Malade (Hasta)	11	84
Solitude (Yalnızlık)	5	52

Tabloda da görüleceği üzere, hayatının son yıllarında çektiği acıların, hastalıkların ve gördüğü halüsünasyonların etkisiyle hissettiği korku, ruh sıkıntısı, ölüm gibi temalar seçtiğimiz 18 öyküde dikkat çekecek kadar fazlaca kullanılmaktadır.

Örneğin ölüm, ölüm korkusu gibi kavramların da öykülerinin tamamında çok sık geçtiği dikkat çekmektedir.¹¹

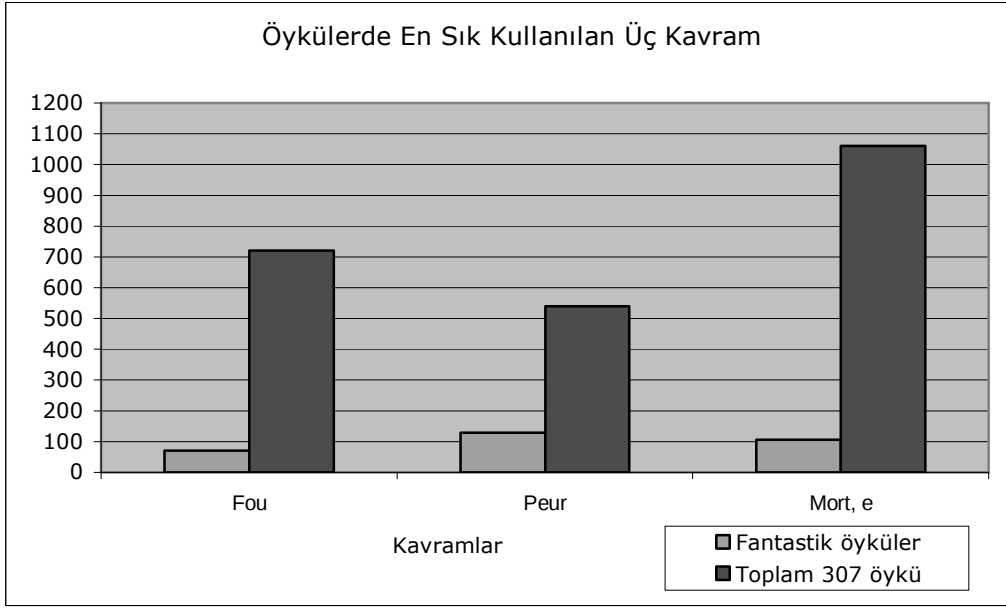
İncelediğimiz temaların hangi sıklıkta geçtiğinin daha anlaşılır olacağı düşüncesiyle grafikler üzerindeki görünümü de şu şekildedir:

Grafikte de görüleceği gibi gerek seçtiğimiz 18 öyküde, gerekse Maupassant'ın tüm öykülerinde **Deli(Delilik) - Korku ve Ölü, Ölüm** gibi kavramlar en öne çıkan kavramlar/temalar olmaktadır.

Bu üç kavramı birbiriyle karşılaştırmak amacıyla bir başka grafikte gösterdiğimiz de karşımıza şu görünüm çıkmaktadır:

¹¹ Burada yeri gelmişken Maupassant'ın öykülerinde ölüm teması konulu bir çalışmanın oldukça orijinal olacağını düşünüyoruz.

Grafiklerde de görüldüğü gibi yazarın hayatının son dönemlerinde egemen olan **Delirme, Korku** ve **Ölüm** gibi kavramlar, öykülerinde en çok kullanılan kavramlar olarak ortaya çıkmaktadır.

Sonuç

Bilişim teknolojileri yardımıyla Maupassant'ın 18 öyküsü üzerinde tematik bir çalışma yaparak, yazarın hayatının son dönemlerinde yaşadığı hastalıklı günlerinin eserlerine hangi oranda yansıdığını tespit etmeye ve bu tespitimizi de grafiklerle göstermeye çalıştık.

Ayrıca bilgi çağının gelişimine uygun olarak edebiyat araştırmalarında, bilişim teknolojilerinin kullanılmasıyla araştırmacılar için birçok kolaylık ve standardın sağlanacağını göstermeye çalıştık.

Çalışmanın sonucunda gördük ki öykü yazarı olarak Maupassant kişisel yaşamında etkili olan kavramlarla düşünüp, bu kavramlarla yazmıştır. Öyküleri bu kavramlardan uzak kalamamıştır.

Bibliyografya

- Marshall, Julia; *Anadili ve Yazın Öğretimi* (Çev. Cahit Külebi), Başak Yayınları, Ankara 1994, s. 62.
- Erlat, Jale, "Benzersiz bir Yaşam Deneycisi, Kadın Sarrafı ve Fantastik Ustası: G. De Maupassant", *Frankofoni*, Yıl:1994, Sayı:6, ss.131-142
- Rachmühl Françoise, *Le Horla Maupassant*, Profil Littérature, Hatier, Paris 1983
- <http://www.adpf.asso.fr/adpf-publi/folio/textes/maupassant.rtf>

Öztürk Abdullah, 'L'Étude du genre fantastique dans les deux versions du Horla de Maupassant', S.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2003, Sayı: 8.
<http://www.maupassant.free.fr/cadre.php3?page=concs>; 20.09.2002

İnternet ortamında Maupassant üzerine çalışma yapacak araştırmacılar için yararlı olacağına inandığımız bazı WEB sayfalarının adresleri:

1. ABU (Association des Bibliophiles Universels): <http://abu.cnam.fr/BIB/auteurs/maupassantg.html>
2. Approches de la nouvelle: <http://perso.wanadoo.fr/hypopolo/didac/nouvelle/nouvelle.htm>
3. ARTFL Project, University of Chicago: <http://humanities.uchicago.edu/ARTFL/ARTFL.html>
4. Athena: http://un2sg4.unige.ch/athena/html/fran_fr.html
5. Bibliothèque électronique de Lisieux (Olivier Bogros pour la bibliothèque municipale de Lisieux): <http://www.bmlisieux.com/litterature/maupassant/maupas.htm>
6. ClicNet (Carole Netter, Swarthmore College, Pennsylvania): <http://clicnet.swarthmore.edu/litterature/abc/m.html>
7. Eldritch Press (Eric Eldred): <http://www.eldritchpress.org/>
8. La Foire aux textes (Ministère des Affaires étrangères, France): http://www.france.diplomatie.fr/culture/france/biblio/foire_aux_textes/auteurs/maupass.html
9. FreBase (Russon Wooldridge, University of Toronto): <http://tactweb.chass.utoronto.ca/french/>
10. French Online Resources (University of Virginia Library): <http://etext.lib.virginia.edu/fr-on.html>
11. Gallica (Bibliothèque nationale de France): <http://gallica.bnf.fr/>
12. Maupassant par les textes (Thierry Selva): <http://maupassant.free.fr/>
13. "Pléiade", An Electronic Library (Dr Peter Martenson, University of Waterloo): <http://arts.uwaterloo.ca/FREN/pleiade/index-f.htm>
14. Textes et Etudes en Français: Bibliothèque (Jean-Claude Cau, professeur de Lettres à Perpignan): <http://www.multimania.com/jccau/ressourc/biblio/index.htm>
15. Contes et Poèmes (Didier Vedovato): <http://www.contes.net/contes/>